

FASCIST

În științele sociale și istoriografie există ample dispute privind originile, natura și formele de manifestare ale ideologiei **f.** Trăsăturile generale ale **f.**, ce încorporează nazismul, fascismul italian, franchismul spaniol, legionarismul românesc ș.a. sunt respingerea raționalismului iluminist; naționalismul; anti-individualismul; antisemitismul; un regim politic bazat pe existența unui singur partid; acapararea societății de către stat, prin intermediul partidului unic; controlul statutului asupra economiei; crearea „Omului Nou”.

În concepția comunistă, conform *Dicționarului politic*, apărut în 1975, **f.** era definit drept o „ideologie, politică și mișcare socială de extremă dreaptă, emanație a celor mai reacționare și mai agresive cercuri ale burgheziei imperialiste”, „expresie a crizei generale a capitalismului, a incapacității burgheziei reacționare de a governa prin metode parlamentare, liberale și democratice”.

După 1944, antifascismul a luat aspectul concret al măsurilor represive împotriva persoanelor bănuite de adeziune la mișcări **f.**, membrilor formațiunilor politice considerate **f.**, precum Mișcarea Legionară, Grupul Etnic German, Crucile cu Săgeți („salaziști”), LANC, Partidul Național Creștin. Prin articolul 15 al Convenției de Armistițiu, semnată la 12 septembrie 1944, statul român s-a obligat să dizolve „toate organizațiile pro-hitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât și orice alte organizații care duc propaganda ostilă Națiunilor Unite și, în special, Uniunii Sovietice, nepermițând în viitor existența unor organizații de acest fel”. Ulterior, au fost adoptate legi represive împotriva **f.** Astfel, prin Legea nr. 18, publicată în „Monitorul Oficial” din 11 ianuarie 1945, s-au înființat comisii de „punere provizorie sub pază” și comisii de triere a membrilor și a simpatizanților fostei Mișcări Legionare. Aceste comisii au funcționat pe lângă Prefectura Poliției Municipiului București, Chesturile de Poliție și Polițiile din orașele de reședință, fiind conduse de magistrați ai tribunalelor locale. O Comisie Supremă Specială, condusă de un consilier de la Înalta Curte de Casație, definitivă deciziile comisiilor de triere.

După câteva luni, prin Legea nr. 312 din 24 aprilie 1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război, persoanele considerate ca fiind **f.** au fost epurate din aparatul de stat. Prin art. 1, alineatul a, cei care au „militat pentru hitierism sau fascism” și au avut „răspundere politică efectivă” au fost considerați „vinovați de dezastrul țării”. În aceeași categorie au fost încadrați cei care „au părăsit teritoriul național pentru a se pune în slujba hitierismului sau fascismului și au atacat țara prin scris, prin grai sau în orice alt mod” (art. 2, alineatul f), cei care au „ordonat edictarea de legiuri sau măsuri nedrepte de concepție hitleristă, legionară sau rasială” (art. 2, alineatul n), cei care „s-au pus în slujba hitlerismului sau fascismului și au contribuit prin fapte proprii la realizarea scopurilor lor politice sau la aservirea vieții economice a țării în detrimentul intereselor poporului român” (art. 2, alineatul o). Conform Legii nr. 312, cei vinovați de fapte prevăzute la art. 1 și art. 2 (alineatele m-o) au fost pedepsiți cu detenție grea pe viață, cu detenție grea de la 5 la 20 de ani sau cu detenție riguroasă de la 3 la 20 de ani.

Măsurile administrative prevăzute după încheierea Convenției de Armistițiu împotriva organizațiilor de tip **f.**, profascist sau terorist, politice, militare sau paramilitare au fost aprobate prin Decretul nr. 1 714 din 18 august 1947 pentru promulgarea Legii nr. 289/1947. Conform acestei legi, foștii conducători ai organizațiilor mai-sus menționate erau obligați să se prezinte în termen de 10 zile la MAI, să dea declarații asupra sediilor, bunurilor, armelor de foc deținute și să depună registrele de membri. Conducătorii și membrii organizațiilor **f.** activi în continuare riscau pedepse cu munca silnică de la 15 la 25 de ani și degradarea civică de la 5 la 20 de ani.

Codul Penal al RPR adoptat în 1948 a adus noi precizări în legătură cu pedepsele prevăzute împotriva adeptilor **f.** La art. 209, pct. III, delictul de apartenență la „organizații

fasciste” se pedepsea cu muncă silnică de la 15 la 25 de ani și degradare civică de la 5 la 10 ani. Acest articol al CP se referea la „cei care inițiază, organizează, activează sau participă la organizațiuni de tip fascist, politice, militare sau paramilitare”. Cei care nu erau membri, dar sprijineau astfel de organizații, erau pedepsiți cu închisoare corecțională de la 3 la 10 ani, amendă de la 4 000 la 40 000 lei și interdicție corecțională de la 1 la 3 ani.

Simultan cu modificările în plan juridic, în presă s-au publicat texte împotriva ideologiei și adepților **f.** PCR a lansat acuzații împotriva partidelor istorice care ar fi protejate și ar fi permis ascensiunea organizațiilor **f.** în România. De pildă, în 7 aprilie 1945, în ziarul „Scânteia”, Silviu Brucan a semnat articolul *Osândirea fascismului la moarte*, în care i-a incriminat pe Iuliu Maniu (PNT) și Dinu C. Brătianu (PNL) că fuseseră un „paravan ocrotitor” pentru **f.** românesc.

Încadrarea în categoria elementelor **f.** a constituit și un criteriu pentru epurarea din PMR. În timpul verificărilor de partid (1948-1950), printre criteriile de excludere a membrilor de partid s-a numărat și apartenența anterioară la „mișcările fasciste”. Potrivit *Raportului statistic al acțiunii de verificare la încheierea lucrărilor*, au fost excluși din PMR „foști legionari” în procent de 2,17%, adică 19 798 membri, și „alte categorii de fasciști activi”, respectiv 1,16%, adică 10 555 membri. Un alt val de excluderi din PMR, care a vizat și „elementele fasciste” a avut loc în perioada octombrie 1953 – martie 1956, odată cu preschimbarea carnetelor de partid. Au părăsit atunci rândurile PMR 22 428 membri, „foști legionari, salaziști, cuziști și alte elemente fasciste”.

În ceea ce privește abordarea istoriografiei românești a conceptului de **f.**, precum și a istoriei acestui fenomen politic în România, în perioada 1945-1989, se disting mai multe etape. Astfel, în deceniile cinci-șase, **f.** nu a făcut obiectul unei cercetări serioase, ci a fost tratat mai degrabă în presă, cu un puternic accent de stigmatizare. Direcția „științifică” era imprimată de Mihail Roller, autorul manualului unic de istorie, publicat pentru prima oară în 1947, în care erau reluate tezele istoriografiei sovietice.

La jumătatea anilor 1960, sub egida Academiei RPR, au apărut câteva volume referitoare la **f.** românesc, în care Garda de Fier era prezentată ca „a cincea coloană a hitlerismului”, „agentură a Siguranței” și instrument al partidelor istorice împotriva „mișcării muncitorești”.

La jumătatea deceniului șapte, în contextul relativei autonomii față de Kremlin, în abordarea **f.**, încă tributară aceleiași interpretări, au apărut elemente noi. Istoricii precum Mihai Fătu, Ion Spălățelu, Al. Gh. Savu, Aurică Simion, Gheorghe Matei, specializați în istoria interbelică a României, au început să utilizeze bogatul fond documentar referitor la Mișcarea Legionară. În scrierile lor, se insista însă doar asupra violențelor **f.**

În aceeași perioadă, deși mai pregnant în anii 1970-1980, s-a afirmat un fenomen nou, caracterizat prin „revalorizarea”, reintegrarea în cultura română a unor politicieni, intelectuali antifasciști, precum Nicolae Iorga, Armand Călinescu, I.G. Duca, Petre Andrei, Virgil Madgearu, Nicolae Titulescu. Au apărut inclusiv unele nuanțări, referitoare la caracterul regimurilor carlist și antonescian, considerate până atunci **f.**

Începând cu jumătatea deceniului opt, se remarcă o etapă de aparentă deschidere a istoriografiei românești în problema **f.** Unul câte unul, tabuurile specifice temei au fost eliminate. Astfel, în 1976, Aurică Simion a publicat lucrarea *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941*, în care, pentru prima oară după instaurarea regimului comunist, Garda de Fier era considerată singura organizație tipic **f.** din România.

Trei ani mai târziu, volumul colectiv *Regimuri fasciste și totalitare din Europa*, coordonat de Ion Popescu-Puțuri, a raportat **f.** românesc la mișcări asemănătoare europene.

În fine, în anii 1980, apropiindu-se cel mai mult de necesara obiectivitate a istoricului, inaugurând probabil și o nouă direcție a istoriografiei românești, a apărut volumul *România după Marea Unire*, având drept autori pe Mircea Mușat și Ion Ardeleanu. Contrastând vizibil

cu producțiile istoriografice anterioare, tomul, abundent în informație, a racordat studierea **f.** românesc la literatura de specialitate din Occident, prin utilizarea scrierilor legionare și a documentelor de arhivă. Autorii au renunțat la tezele anilor 1950, recunoscând legionarismului popularitatea și caracterul unei mișcări de masă, dimensiunea religioasă oferindu-i unicitatea în cadrul fenomenului european **f.**

Sursa: Florin-Răzvan Mihai, „Fascist”, în Octavian Roske (coord.), *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. 2, *F-O*, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, pp. 31-35